

ANGREN KO'MIR KONI NISHBOSH UCHASTKASIDAGI PALEOGEN
DAVRI YOTQIZIQLARINING STRATIGRAFIYASI VA LITOLOGIK
XUSUSIYATLARI**Risqiboyev Xolmurod Anvar o'g'li***Geologiya fanlari universiteti talabasi*<mailto:risqiboyevxolmurod2.7@gmail.com>

Annotatsiya: Ushbu maqolada Angren ko'mir konining Nishbosh uchastkasidagi Paleogen davri yotqiziqlarining stratigrafik va litologik xususiyatlari o'rganilgan. Tadqiqotning maqsadi burg'i qudug'i kesimida Paleogen yotqiziqlarining stratigrafik o'rnini aniqlash hamda ularni korrelyatsiya qilish uchun ishonchli litologik marker mezonlarni belgilashdan iborat. Tadqiqot natijasida Paleogen yotqiziqlarining ketma-ketligi aniqlanib, ularning tarkibi qumtosh, alevrolit, gil, ohaktosh, gravellit va konglomeratlardan tashkil topganligi belgilandi. Turkiston va Oloy qatlamlaridagi ayrim gorizontlar murakkab geologik kesimlarni korrelyatsiya qilishda marker gorizont sifatida ajratildi.

Kalit so'zlar: Paleogen yotqiziqlari; Angren ko'mir koni; Nishbosh uchastkasi; stratigrafiya; litologiya.

XX asrning o'rtalarida akademik V.I. Popov boshchiligidagi bir guruh olimlar tomonidan turli tipdagi cho'kindi konlarni samarali qidirishning kompleks usuli ishlab chiqilgan va u orqali har xil cho'kindi konlar bashoratlangan. Natijada bir qator cho'kindi tog' jinslari bilan bog'liq bo'lgan konlarni topishga muvaffaq bo'lingan [1].

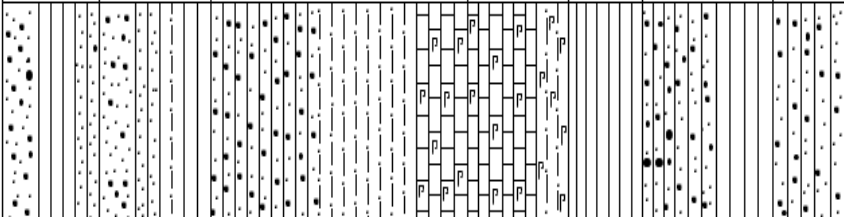
Hozirgi kunda Angren ko'mir konining Nishbosh uchastkasida paleogen yotqiziqlarining litologik tarkibi murakkabligi va fatsial o'zgaruvchanligi sababli, ularni hududiy miqyosda aniq qiyoslash (korrelyatsiya qilish) hamda ko'mirli gorizontlarning chegaralarini belgilash dolzarb muammo bo'lib qolmoqda. Ushbu tadqiqotning maqsadi — burg'i qudug'i kesimida paleogen yotqiziqlarining stratigrafik o'rnini aniqlash va ularni qiyoslash uchun xizmat qiluvchi ishonchli litologik "marker" mezonlarni ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot obyekti sifatida Nishbosh uchastkasidagi 152,4 m chuqurlikkacha bo'lgan burg'i qudug'i kesimi olindi. Ushbu kesimda Paleogen yotqiziqlarining umumiy qalinligi 65,5 metrni tashkil etadi. Uning quyi qismi Bo'r davri mergellari ustida muvofiq yotsa, yuqori qismi Neogen davri yotqiziqlari bilan chegaralanadi. Ushbu uchastkadagi Paleogen yotqiziqlari litologik tarkibi jihatidan xilma-xil bo'lib, asosan qumtoshlar, alevrolitlar, gilli jinslar, ohaktoshlar hamda gravellitli va

konglomeratli qatlamlardan tashkil topgan. Jinslar rang jihatidan asosan kulrang, och kulrang, sarg'ish va qo'ng'ir tuslarda uchraydi.

Kesimni o'rganish natijasida regional stratigrafik shkalaga mos ravishda quyidagi qatlamlar ajratildi (1-rasm) [2]:

- **Oligotsen bo'limi:** Sumsar qatlami (3.4 m) — asosan kulrang va och kulrang rangli, mayda donali, karbonatsiz yoki kam karbonatli qumtoshlardan iborat bo'lib, ayrim joylarda gravellitli donachalar va gilli qatlamchalar bilan almashinadi. Qumtoshlar tarkibida kremniyli mineral donalari hamda temir oksidlari ta'sirida sarg'ish rangli gravellitli qatlamlar uchraydi.
- **Eotsen bo'limi:** Xonobod va Isfara qatlamlari (9 m) gilli va qumli aralashmali jinslardan iborat. Rishton qatlami (4,8 m) kulrang va ko'kimtir rangli, mayin dispers tuzilishga ega gillardan tashkil topgan bo'lib, tarkibida temir oksidlari ta'sirida sarg'ish rangli dog'lar kuzatiladi. Turkiston qatlami (9,1 m) karbonatlangan chig'anoqli gillardan iborat bo'lib, ayrim intervallarda qalinligi taxminan bir necha metrga yetuvchi chig'anoqli ohaktosh qatlamlari bilan almashinadi. Bu qatlamda chig'anoq qoldiqlari ko'p uchraydi va u ochiq dengiz muhitining shakllanishini ko'rsatuvchi asosiy ko'rsatkichdir. Oloy qatlami (22,2 m) organogen-detritli ohaktoshlar, alevrolitlar va mayda hamda o'rta donali qumtoshlardan tashkil topgan. Jinslar asosan kulrang va sarg'ish tusda bo'lib, ba'zan temir oksidlari ta'sirida sarg'ish rangga kirgan qatlamchalar kuzatiladi.
- **Paleotsen bo'limi:** Suzoq qatlami (9,3 m) kulrang va qo'ng'ir rangli gilli jinslar, alevrolitlar hamda gravellitli qumtoshlardan iborat bo'lib, ayrim joylarda delta muhitiga xos qumli linzalar uchraydi. Buxoro qatlami (7,7 m) qumtoshlar, gillar hamda 0,3 m qalinlikdagi konglomerat qatlamchalariga ega bo'lib, u yuqoridagi qatlamlardan keskin ajralib turadi.

PALEOGEN								Sistema
Paleotsen		Eotsen					Oligotsen	Bo'lim
Buxoro	Suzoq	Oloy	Turkiston	Rishton	Isfara	Xonobod	Sumsar	Yarus
7.7	9.3	22.2	9.1	4.8	9.0		3.4	Qalinlik(m)
								Litologik ustun

1-rasm. Angren ko'mir koni Nishbosh uchastkasidagi paleogen davri yotqiziqlarining stratigrafik-litologik kesmasi: 1-qumtosh; 2- gravellitli qumtosh; 3-gil; 4-ohaktosh; 5-alevrolit; 6-organik qoldiq (molyuska chig'anoqlari).

Litogenetik tahlil shuni ko'rsatadiki, karbonatli gorizontlar transgressiya fazalarini, gravellitli intervallar esa regressiya sharoitini aks ettiradi.

Xulosa. O'tkazilgan tadqiqot natijasida Nishbosh uchastkasida Paleogen yotqiziqlarining aniq ketma-ketligi tiklandi. Ajratilgan chig'anoqli karbonat gorizontlari (Turkiston qatlami) va Oloy qatlamining yuqori qismidagi yotqiziqlar murakkab geologik kesimlarni bir-biri bilan bog'lashda marker (tayanch) gorizontlar sifatida xizmat qiladi. Bu esa hududda geologik qidiruv ishlarini to'g'ri yo'naltirish, ko'mirli qatlamlarning joylashish chuqurligini aniq bashorat qilish va ko'mir zaxiralarini hisoblashda xatoliklarni kamaytirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Popov, V. I. (1966). *Fatsial'no-tsiklicheskiy metod poiskov osadochnykh poleznykh iskopayemykh* [Cho'kindi foydali qazilmalarni qidirishning fatsial-siklik usuli]. Fan.
2. Sul'tonov, P. S., & Shafayziyev, X. X. (2022). *Angren kaolinlarining litologik-fatsial xususiyatlari*. Fan.